

Neo-Liberal Belediyecilik ve Malatya Belediyesi Örneği

*

Neo-Liberal Municipality and the Case of Malatya Municipality

Murat Sezik

Özet

Bu çalışmada özellikle IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği tarafından özenle istenen ve yerleştirilmeye çalışılan “Devolette Reform” çalışmalarının yerel yönetimlerde uygulama biçimleri “Malatya Belediyesi” örneğinden hareketle açıklanmaya çalışılmıştır. Neo-liberal bir bakış açısıyla hareket eden büyük sermaye sahiplerinin, az gelişmiş ülkelerin kılcal damarlarına kadar ulaşabileceği yasal düzenlemeleri arzu etmesi sonucu, IMF, Dünya Bankası ve Avrupa Birliği’nin istekleri ile belediye yasasında meydana getirilen değişikliklerle, belediyeleri nasıl etkiledikleri ve değişime uğrattıkları belirtilmiştir. 1970’li yıllarda çoğunlukla sosyal bir belediyecilik anlayışı hâkimken dönüşümün başladığı 1980’lerle beraber piyasa koşullarına göre çalışan belediyecilik anlayışı gelişmiştir. Bu anlayışın bir sonucu olarak hizmetlerin sunumunda özelleştirmeler yapılmış, Belediye İktisadi Teşebbüsleri kurulmuş, belediyelerin borçlanma ihtiyacının bir kısmı İller Bankası üzerinden değil, piyasa koşullarına göre çalışan bankalardan yapılmıştır. Böylece, borçlanma denetimi merkezi yönetimin kontrolünün dışına çıkarılmıştır. Malatya belediyesi de bu uygulamaları hayata geçirecek piyasacı bir mantıkla hareket eden kurumlar arasına katılmıştır. Her ne kadar Malatya Belediyesi’nin uygulamalarında neo-liberal yaklaşımlar bulunsa da, sosyal belediyecilik uygulamaları da görülmektedir. Bu durum ilk bakışta çelişki gibi görülse de, ülkemizde uygulanan neo-liberal politikaların diğer ülkelerde uygulanan politikalarla ayrıştığı noktadır. Bu nedenle Malatya Belediyesi’nin yoksullara yönelik sosyal destek programları ve yardım faaliyetleri de çalışmaya içerisinde ele alınmıştır.

Anahtar kelimeler: küreselleşme (neo-liberalizm), yerel yönetim, yönetim, sosyal belediyecilik, belediye iktisadi teşebbüsleri, Malatya belediyesi

Abstract

In this study, the changes that are meticulously demanded and structured particularly by the IMF, the World Bank and the European Union are studied in the context of the ‘reform in the State’ in the case of the “Malatya Municipality”. In this study, I also analyzed how the IMF, the World Bank and the European Union’s demands, under the influence of big capitalists, who, in their neoliberal mentality, opted for legal arrangements that could reach the remote parts in the underdeveloped countries, affected and changed the municipalities via the changes in the law of municipality. While during the 1970s, the paradigm of a social municipality was dominant, with the 1980s a new paradigm of municipality emerged that operated according to market conditions. As a result of this paradigm, the delivery of services has been privatized, the Municipal Economic Enterprises have been established, and the need for partial municipal borrowing was carried out through the banks that operated under market conditions, and not through the Bank of Provinces. Thus, the debt control of municipalities was taken out of the body of the central government. The municipality of Malatya joined the ranks of market-led public institutions by implementing these practices. In spite of the neo-liberal approach of the Malatya municipality, it also engages in practices of social municipality. Although this may at first seem as a conflict, it differentiates our country from the neo-liberal policies in other countries. For this reason, social support programs and social assistance activities of the Malatya municipality for the poor are also covered in the study.

Keywords: globalization, (neo-liberalism), local government, governance, social municipality, municipal enterprises, Malatya municipality

Giriş

1970'lerin sonlarından itibaren kapitalist yapılarda ortaya çıkan sosyal, kültürel ve politik değişikliği ifade etmek için kullanılan neo-liberalizm terimi, genel olarak devlet ile piyasa arasındaki ilişkilere ilişkin ideolojik bir değişikliği ifade etmektedir. Bu ideolojinin en önemli teorisini olan Milton Friedman için, serbest piyasanın güçlendirilmesi, ekonomik hayatta devletin doğrudan bir aktör olarak rolünün azaltılması ve emek piyasalarını da içerecek şekilde piyasaların deregülasyonu arzu ettiği bir durumdur (Aydınlı, 2003, s. 71).

Neo-liberalizmin yerel yönetimlere ilişkin talepleri büyük ölçüde kişi özgürlüğü, çoğulculuk, merkezi yönetimin sınırlandırılması gibi kavramlar etrafında şekillenmiştir. Bu çalışmada, neo-liberal iktisat uygulamalarının doğurduğu sonuçları, belediyeler ve Malatya Belediyesi üzerinden incelemeye çalışacağız. Küreselleşme kavramı etrafında şekillenen ve sonuçta yerel unsurları bir şekilde etkileyen iktisadi-politik uygulamaların sonuçları üzerinde durulacaktır. Çalışma, seçilen başlıktan da anlaşılacağı üzere neo-liberal iktisat politikaları, belediyeler ve Malatya Belediyesi örneği olmak üzere üç ana eksene dayanmaktadır.

1980'de neo-liberal politikaların Türkiye'de uygulamaya geçirilmesi ile başlatılan yapısal reformlar temelde devlet-piyasa ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini amaçlamaktaydı. Aşırı birikim krizi içindeki sermayenin yeni yatırım alanları arayışına çözüm bulma amacından kaynaklanan bu süreç, devletin çeşitli sektörlerdeki girişimlerinin terk edilerek "üretici" konumdan uzaklaştırılmasını öngörmekteydi.

Bu süreçte, devletin ve bağlantılı kurumların verimsizliği üzerine yapılan değerlendirmeler ve kamuoyu oluşturma çabalarının sonucunda, "kamu hizmetlerinin etkinleştirilmesi," "yerelleşme" ve "yönetişim" kavramları ile kamu hizmetlerinin yeniden düzenlenmesi ihtiyacının doğduğu şeklinde bir yaygın kanaat yerleştirilmiştir. Bununla, merkezi yönetimden başlayıp yerel yönetimlere uzanan yeniden yapılanma sürecinin başlatılması hedeflenmiş ve çoğu az gelişmiş kapitalist ülkede uygulamaya sokulmuştur.

Yerelleşme ile hem demokrasinin tabana yayılması ve yönetimde yerel unsurların daha çok söz sahibi olması hem de yerellikler üzerinden kalkınmanın kastedildiğini anlamak mümkündür. Yerellikler üzerinden kalkınmanın ise, kentlerin sahip oldukları toprak ve emek, sermayeye dayalı avantaj ve potansiyellerini harekete geçirerek, ulusal ve uluslararası sermayeyi yörelerine çekme çabası anlamına geldiğini rahatlıkla ifade edebiliriz. Bu kentlerin avantajları (!) arasında sayabileceğimiz, ucuz ve itaatkâr emek, düşük tesis kiralaları, çevre standartlarının önemsenmediği ve denetimin göz ardı edildiği bir kontrol sistemi, ucuz hammadde gibi unsurlar sermaye sahiplerini yatırım için çekebilmektedir.

Yönetişim kavramı ise, ortaya atıldığı zamandan beridir kamu yönetimi, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, ekonomi gibi sosyal bilimler alanlarında hızla kabul edilmiş ve demokrasinin yerleşmesi için kullanılan sihirli sözcüklerden birisi olmuştur. Kelimenin anlamındaki karşılıklı yönetme ve kararların alınmasındaki katılımcılık algılaması nedeniyle de hak ettiği üzerinde bir değer verilmiştir. Yönetişim kavramı Dünya Bankası tarafından geliştirilerek insanların algılamasında minimal devlet veya daha az yönetimi anlatan bir kod olarak kullanılmıştır. Kamu yönetiminin alanını daraltma, harcamaların kısılması, personeli azaltma, hizmetleri özelleştirme ya da piyasa mantığına tabi kılma uygulamaları, yönetişim sözcüğünün kamu yönetimi ve devletin yetki alanı bakımından içeriğini oluşturan temel özellikleridir (Bayramoğlu, 2002, s. 89).

Sermayenin uluslararası ölçekte dolanımının hızlandırılması ile birlikte, çok uluslu şirketlerin ihtiyaç duyduğu araştırma-geliştirme (Ar-Ge) ve pazarlama gibi can alıcı birimleri merkez ülkede tutarak, üretimin belli aşamalarını iş gücünün ucuz ve örgütlülüğünün daha az olduğu az gelişmiş kapitalist ülkelere kaydırması ile birlikte bu ülkelerde iş gücünün esnek hale getirildiğini görmekteyiz. Bu esnekleştirmeden piyasa koşullarına göre çalıştığı için belediyeler de etkilenmiş ve yapılanmalarında esnek iş sözleşmeleri ile personel çalıştırmaya başlanmıştır. İş gücünün esnekleştirilmesi, Malatya Belediyesi örneği başlığı incelenirken geniş bir şekilde tartışılacaktır. Çalışmada toplumcu belediyeciliğinin

neo-liberal uygulamalarla nasıl dönüştüğü ve zaman zaman sosyal belediyecilik uygulamaları ile ilişkilendirilen yoksulluk yönetimi politikaları Malatya Belediyesi uygulamalarından hareketle açıklanmaya çalışılacaktır.

Neo-Liberaller Yöneticilerden Ne İstiyor?

Neo-liberallerin yöneticilerden ve yerel yönetimlerden neler istediğini tartışmadan evvel liberallerin ekonomik sahada devletten neler istediklerini tahlil etmeliyiz. Adam Smith'in devletin ekonomiye hiçbir şekilde karışmaması gerektiğini (laissez-faire) savunduğu çoğunlukla iddia edilmektedir, fakat Adam Smith'in eserinin iyi okunması durumunda, devletin sınırlı fonksiyonlarını meşru gördüğünü anlamaktayız. Bunlardan birincisi, "devlet, toplumu şiddetten ve diğer bağımsız devletlerin istilasından korumak için askeri güç oluşturması"; ikincisi, "toplumun her üyesini diğer vatandaşların baskısından korumak için adaleti sağlamak amacıyla bir yargı sistemi oluşturmak"; üçüncüsü ise, "toplumun ihtiyaç duyduğu altyapı hizmetleri ve eğitim" ihtiyacının karşılanması. Klasik liberalizm sadece Adam Smith'in görüşlerinden ibaret değildir. Davit Ricardo, Thomas Malthus, ve John Stuart Mill'in klasik liberal düşünceye önemli katkıları olmuştur (Aktan,1995, s. 7). Bu kısa açıklamadan sonra Friedman'ın liberalizm ile ilgili düşüncelerini özetleyebiliriz.

Friedman 1962'de "Kapitalizm ve Özgürlük" isimli eserinde "sınırlı devlet" düşüncesini savunmuştur.¹ Friedman, devletin sadece aşağıda

¹ Friedman 1976 yılında Nobel ödülünü aldı. Friedman'ın Nobel ödülünü almasından önceki süreçte, 1969 yılında İsveç Nobel ödülüne 6 yeni kategori eklemişti. Bu yeni kategorilerin eklenmesiyle birlikte ödüllerin çok büyük bir kısmını serbest piyasa iktisatçılar kazanmaya başlamıştır. Bunun sebeplerinden birisi Nobel ödülünü veren İsveç Bankası tarafından seçilen beş kişilik komitenin, ideolojiyi giderek sosyalizmden kapitalizme kaydırmasıydı. Bunun ötesinde ödül kazananların neredeyse hepsi ya Chicago üniversitesinde hocalık yapmış veya orada okumuştur (Skousen, 2007, s. 456).

belirtilen görev ve fonksiyonları üstlenmesini, bunun dışında ekonomiye müdahalede bulunmamasını savunmaktadır. İlk iki fonksiyonu farklı cümlelerle ifade edilmekle beraber, içerik olarak Adam Smith'in düşünceleri ile aynı olduğundan diğerlerini vurgulamakta yarar var: Bireylerin gönüllü olarak yaptıkları sözleşmelerin uygulanmasını sağlamak, mülkiyet haklarının uygulanmasını sağlamak, rekabetin teşvik edilmesi ve aksak rekabetin önlenmesi, para politikası için bir çerçeve oluşturulması, dışallıkların çözüme kavuşturulması, doğal monopollerin faaliyetlerinin üstlenilmesi, akıl hastaları ve küçüklerin korunması. Friedman'a göre önemli olan serbest fiyat mekanizmasına güvenmek ve ona işlerlik kazandırmaktır. Friedman, eğitim ve sağlık hizmetlerinin de özel kesimce sunulmasına taraftardır.

Neo-liberal yeniden yapılanma sürecinin üzerinde yükseldiği sacayağı niteliğinde üç politika bulunmaktadır. Bu politikalar, sermayenin serbest dolaşımıyla ilgili olarak serbestleştirme (liberalizasyon), toplumsal ve ekonomik politikayla ilgili olarak düzenleme dışı bırakma (deregülasyon), üretim ve emek süreçleriyle ilgili olarak esnekleştirme (post-fordizm) politikalarıdır (Doğan, 2002, s. 27).

Türkiye'de kamu yönetiminin ve yerel yönetimlerin siyasal müdahaleler ile yeniden yapılanması yıllardan beri gündemde olan bir konudur. Ancak 80'li yıllarla birlikte yapısal uyum reformları adı ile anılan ve devletin yapısal örgütlenmesini değiştirmeye yönelik etkinlikler olarak tanımlanan bir takım çalışmaların yapıldığı ve bu çalışmaların 90'lı yıllarla birlikte hız kazandığı görülmektedir. Yerelleşme vurgusunun yoğun olarak hissedildiği bu çalışmalar sonrasında Türkiye'deki yerel yönetimler reformunda dış dinamiklerin önemli rol oynadığına ilişkin tartışmalar artmıştır. Avrupa Birliği ile uyum sürecinin doğurduğu bazı yükümlülüklerin yanı sıra IMF, OECD, Dünya Bankası gibi uluslar ötesi küresel aktörlerin sunacakları mali destek karşılığında öne sürdükleri çeşitli istikrar ve yapısal uyum programları da reform yükümlülüklerini gündeme getirmektedir (Emini, 2009, s. 36). Türkiye açısından Avrupa Birliği'ne uyum kapsamı içerisinde birçok yasal düzenleme ile birlikte çevre yöne-

timi standartları da bu zorunluluk nedeniyle benimsenmiştir. Bunun dışında Avrupa Yerel Yönetimler Şartı ve Maastricht Anlaşması Türkiye’de yerel yönetimlerin yeniden tanımlanması açısından önem taşıyan yükümlülüklerdendir.

Kamu yönetimi reformu, yönetimin daha şeffaf, daha demokratik ve hizmetlerin daha kaliteli yapılabilmesinin asli koşulu olduğu yönündeki yoğun propagandalarla gündemimize girmiş ve Türk kamu yönetiminin içinde bulunduğu yapısal problemlerin çözümünde sihirli değnek olarak sunulmuştur. Devletin yeniden yapılandırılması sürecinde liberal kuramın egemen olduğunu, problemlerin “verimlilik-maliyet”, “hizmetlerin örgütsel işleyiş sürecindeki sorunlar” ya da “teknolojik değişimler” ile açıklanmaya çalışılmasından anlayabiliriz. Bu durum liberal anlayışın, temelde devleti toplumun dışında ve üstünde duran nötr bir kurumlaşma olarak ele alınmasından kaynaklanmaktadır (Ataay, 2006,s.75). Oysa devlet ile toplumun birbirleri ile içsel ilişki içerisinde bulunması gerekir. Yani devletin varlık nedeni toplumun ortak yararlarını koruması ve kollaması yükümlülüğüdür. Devlet ortak iyiyi gerçekleştirdiği oranda meşrudur.

Neo- Liberallerin Yerel Yöneticilerden İstekleri

Türkiye’nin de içinde bulunduğu az gelişmiş kapitalist ülkelerdeki kamunun değişimi reformlarına damga vuran neo-liberal yaklaşımda kamunun ağır bir yönetilemezlik krizi içinde bulunduğu ifade edilerek kamu reformuna meşruiyet kazandırılmak istenmektedir. Bu yaklaşıma göre, devletin ekonomik yaşama müdahalesi etkin olmayıp, hizmet kalitesinin düşmesine ve kaynak israfına yol açmaktadır. Bu durumu ortadan kaldırmanın yolu ise, devletin ekonomik yaşama müdahalelerinin sınırlanıp üretimden çekilmesinin sağlanması ve piyasa araçlarının olabildiğince yaygınlaşmasından geçmektedir. Bu çerçevede neo-liberal yaklaşımın devlete biçtiği rol, düzenleyici işlevlerle sınırlı, “düzenleyici devlet” şeklinde tanımlanan roldür.

Devletin piyasa aktörleri ile vatandaşların arasında düzenleyici rolü üstlenmesi ile beraber kamu hizmeti statüsündeki herhangi bir işlem veya faaliyet artık piyasa faaliyeti haline dönüşmüş olmaktadır. “Hizmetlerin rekabete açılması” ile anlatılan bu süreç hizmetlerin hukuksal statüsünü de değiştirmektedir.

Küreselleşme sürecinin zorladığı yerelleşme politikaları, devletlerin ademimerkeziyetçilik ilkesine göre şekillenmesi de uluslararası güçler tarafından arzu edilen bir durumdur. Dünya Bankası 1999-2000 yılı raporunda hem küreselleşme hem de yerelleşmenin kaçınılmaz olduğunu ve bir ülkenin 21. yüzyılda başarılı olup olamayacağını bu ikiz güçleri ne kadar iyi yönetebileceğine bağlı olduğunu savunmaktadır. Bu raporda ulus devletin bir kısım yetkilerini bütünleşen dünya ekonomisi sürecinde küresel düzeye terk etmek zorunda olduğu, diğer bir kısım yetkilerini ise siyasal iktidarın dağıtılması ile yerel düzeye terk etmek zorunda olduğu saptanmıştır (Güler,2000, s.83). Dünya Bankası yerelleşme politikasının hızlandırılarak uygulanması amacıyla çeşitli projeler üretmiştir. Özellikle Latin Amerika ülkelerinde oldukça yoğunlaşmış olan girişimlerden yararlanılarak, az gelişmiş ülkelerde yerelleşme derecesi ölçülmeye çalışılmaktadır. Yerelleşmenin genel ölçütleri olarak siyasal, fonksiyonel, mali düzenlemeler üzerinde durulmaktadır. Siyasal ölçüt meclis üyeleri, belediye başkanları, vali ve kaymakamların seçimle iş başına getirilmeleridir. Fonksiyonel ölçüt sağlık, eğitim, kültür, ulaştırma ve altyapı başta olmak üzere başlıca görev alanlarının giderek tüm boyutlarıyla yerel yönetimlere devredilmesidir. Mali ölçüt ise devlet bütçesi içerisinde yerel yönetimin paylarının artırılması, yerel yönetimlere vergi oranlarını belirleme ya da vergi koyma yetkisi verilmesidir. Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek güç kazanan eğilimi yansıtan yerelleşme kavramına, genellikle, yabancı, çokuluslu sermaye ortaklıklarına karşı ulusal ekonomiye ilişkin korumacı faaliyetler içerisinde bulunan ulus devleti dışlayarak yerel toplumlarla doğrudan ilişkiye girilmesini amaçlayan bir içerik kazandırılmak istenmektedir (Geray,2001,s.10).

Türkiye’de Yerel Yönetimler ve 1980 Sonrası Dönüşüm

1961 anayasasının 116. maddesinde yerel yönetimler şöyle tanımlanmıştı: “Mahalli idareler, il, belediye ve köy halkının müşterek mahalli ihtiyaçlarını karşılayan ve genel karar organları halk tarafından seçilen kamu tüzel kişileridir.” Bu fıkra özerk, yani tüzel kişiliğe sahip ve karar organlarını halkın seçtiği üç tür yerel yönetimden söz etmektedir. Bunlar il özel idareleri, belediyeler ve köylerdir. İl özel idareleri ve köyler çalışma alanımızın dışında olduğundan bir kenarda tutarak, belediyeler üzerinde değerlendirmelerimize devam edebiliriz.

(i) Belediye Yönetimleri ve Belediyenin Görevleri

Türkiye’de kent yönetimi belediye adı verilen kamu idarelerine tanınmış bir yetkidir. Cumhuriyet tarihi boyunca kentler, 1930 yılında çıkarılmış olan 1580 sayılı Belediye yasası temelinde ve aynı tarihte çıkartılan Umumi Hıfzısıhha yasası ile tamamlanarak yönetilmiştir. Kurucu yasal çerçeve, gerçekleştirildiği yıllarda yaygın kabul gören “sosyal belediyecilik” yaklaşımından etkilenmiştir. İlerleyen yıllarda, yasalar çeşitli maddelerde yapılan bazı değişikliklerle günün koşullarına ve değişen politikalara uyarlanmışlarsa da iki temel özellik dışında başlangıçtaki genel yapısını korumuştur. Bu değişikliklerden biri 1959 yılında belediye olma koşulunun değiştirilmesi, ikincisi 1981 yılında su ve kanalizasyon yönetimi modelini değiştiren İSKİ modeli’yle başlayarak, 1984 yılında 3030 sayılı yasayla Büyükşehir Belediyesi modelinin kurulmasıdır (Güler, 2003,s.16).

1961 anayasası yerel yönetimler konusunda daha önceki anayasalardan farklı olarak hizmet yerinden yönetim ilkesini getirmiş, böylece “ademimerkeziyet” -yerinden yönetim- ilkesini anayasal kılmıştır. Fakat anayasadaki merkeziyetçi olmayan hükümlere rağmen, Türk yönetim sistemi aşırı merkeziyetçi öğeleri üzerinden atamamıştır. Bu durumu, yerel yönetimlerin mali açıdan merkeze bağlı olması ve mali özerkliğinin olmamasına bağlayan bilim insanları, yerel yönetim birimlerinin karar ve eylemlerinin merkezi yönetimin denetim ve müdahalesine açık olma-

sına da bağlamaktadırlar. 1973 yılından 1980'lere kadar ülkemiz gündeminde belediyeler ve onların demokratikleşmesi önemli bir yer işgal etmiştir. Bunda kent nüfusunun artması, toplumda siyasal kültürün yerleşmesi ve belediyelerin muhalefet partisine mensup belediye başkanlarına sahip olmaları etkili rol oynamıştır (Görmez, 1997,s.131).

Ülkemizde toplam 2950 adet olan belediye sayısının, 16 tanesi büyükşehir (yazının kaleme alındığı tarih itibarı ile) 12 Kasım 2012'de T.B.M.M Genel Kurulu'nda kabul edilen ve onay için Cumhurbaşkanlığı makamına gönderilen yeni Büyükşehir Yasası ile büyükşehirlere 13 il daha ilave edilerek, büyükşehirlerin 29'a çıkartılması planlanmıştır), 65 tanesi il merkezi, 143 tanesi büyükşehir ilçeleri, 749 tanesi ilçe merkezi ve 1977 tanesi ise belde belediyeleri şeklinde örgütlenmiştir. 1970'li yıllarla birlikte belediye olma ölçütlerinin değişimi ile nüfusu 2000'den az olan yerleşim yerlerinin belediye olması sorunu ortaya çıkmıştır. İktisadi ve toplumsal yapısı itibariyle kentsel değil kırsal olan bir yerleşim birimini belediye modeli ile yönetmek önemli bir sorun olmuştur. Belediyenin geliri tarım ve hayvancılık temelli değil, işyeri ruhsatı, imar geliri, ilan-reklam geliri gibi kentsel etkinlik temellidir. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak 2006 yılında Belediye kanunu çıkartılmış ve bu kanunla Belediye olma 5000 nüfusu geçme koşuluna bağlanmıştır.

Belediyelerin görevleri ve sorumlulukları Belediye yasasının 14. maddesinde gösterilmiş olup, bu görevleri şöylece sıralayabiliriz: imar, su, kanalizasyon ve ulaşım gibi altyapı; coğrafi ve kent bilgi sistemlerini çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık, zabıta, yangın söndürme, acil kurtarma, ambulans, kent içi trafik, mezarlık hizmetleri, ağaçlandırma, park ve bahçe işleri, konut, kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, sosyal hizmetler, evlendirme gibi işlerin, 5393 sayılı yeni belediye yasası ile belirtilen görevlerin "belediyeler tarafından yapılabileceği veya yaptırılabilceği" belirtilmiştir. Yukarıda sayılan zorunlu görevler dışında belediyelerin gelir durumlarını da göz önüne alarak yapabilecekleri ya da yaptırabilecekleri diğer görevler de şöyle sıralanabilir: Okul öncesi eğitim kurumları açmak, devlete ait her düzeydeki okul binalarının yapımı,

bakımı ve onarımlarını gerçekleştirmek, bunların araç ve gereç ihtiyaçlarını karşılamak, sağlıkla ilgili her türlü tesisi açmak ve işletmek, kültür ve doğa varlıkları ile tarihsel dokunun ve kent tarihi bakımından önem taşıyan yerlerin ve işlevlerinin korunmasını sağlamak, bakım ve onarımını yapmak, korunmasına olanak bulunmayanların aslına uygun olarak yeniden yaptırmak (Keleş, 2006, s. 458).

Bütün bu sayılan görev ve sorumlulukları yerine getirmede belediye yasasının 15. maddesi ile belediyelere yetki ve ayrıcalıklar verilmiştir. Bu ayrıcalıklarla, kentte yaşayanların yerel ve ortak nitelikteki gereksinimlerini karşılamak üzere her türlü etkinlik ve girişimlerde bulunmaya belediyeler yetkili kılınmıştır. Belediyelerin vergi, resim, harç ve katılma payı gibi gelirlerini toplamak, bunların dışında kalan ve özel hukuk kurallarına göre toplanması gereken doğalgaz, su, atık su ve hizmet karşılığı olan belediye alacaklarını toplamak, belde halkının sağlık, esenlik ve gönencini sağlamak ve kentin düzenini bozulmaktan korumak için yönetmelik çıkarmak, buyruk vermek, belediye yasakları koymak ve bunları uygulamak, yasalarda belirtilen cezaları vermek, yine yasalarda belirtilen ruhsat belgelerini vermek belediyelerin yetkileri arasındadır. Bunlar dışında yerel ve ortak nitelikte hizmetlerin yerine getirilmesi için belediye sınırlarında ve komşu alanlar içinde taşınmaz mal satın almak, kiralamak, satmak, kiraya vermek, trampa ve tahsis etmek, kamulaştırmak, borç almak, fuar alanı, yat limanı, hayvan kesim yerleri kurmak, kurdurmak, işletmek ya da bunları yapacak olan gerçek ve tüzel kişilere izin vermek de belediyelerin yetkileri arasındadır.

Belediyelere tanınan en önemli yetkilerden birisi de İmtiyaz sözleşmeleri yapabilmeleridir. İçme suyu, kullanma suyu, sanayi suyu sağlamak ve atık sularla yağmur sularının uzaklaştırmaları için sistemler kurmak veya kurdurmak; tünel, raylı sistemler gibi her türlü toplu taşıma sistemleri kurmak, katı atıkları işlemek gibi hizmetleri gördürmek amacıyla, Danıştay'ın görüşü ve İçişleri Bakanlığının kararıyla, 49 yıllığına ayrıcalık (imtiyaz) tanıyarak başkalarına da yaptırabilir, şeklinde tanımlanan imtiyaz sözleşmeleri yapabilmeleridir.

Belediyelerin yetkileri arasında belki de en stratejik olanı borçlanma yetkisidir. Belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşlar, örneğin su, kanalizasyon, otobüs işletmesi gibi kurumlar ve şirketler, yetkili kurullarının kararlarıyla iç ve dış borçlanma yetkisine sahiptirler. Dış borçlanma yalnızca yatırımların finansmanı amacıyla yapılacaktır ve Hazine Müsteşarlığı üzerinden yürütülecektir. İç borçlanma ise en son kesinleşmiş bütçe gelirlerinin %10'una kadar ise belediye meclisinin üçte iki çoğunluklu kararıyla, bundan fazla ise İçişleri Bakanlığı'nın onayı ile yapılacaktır.

(ii) 1970'li Yıllarda Belediyecilik Faaliyetleri

Ülkemizde 1970'li yıllarda başlayan sağlıksız kentleşmenin yaşanması ile beraber kente taşınan ancak hiçbir zaman kentleşemeyen nüfus bir anlamda hayata tutunamayanların oluşturduğu bir sınıfa da ortaya çıkmış bulunmaktadır. Sağlık, eğitim, konut, kişisel güvenlik, alt yapı gibi yoklukları yaşayan bu sınıfın insanları ancak sosyal belediyeciliğin geliştirilmesi ile hayata tutunabilir hale gelmektedirler. Temel gereksinimlerini bile karşılamaktan yoksun olan sınıflar, her türlü, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel sorunların kaynağı durumuna gelmektedirler. Neoliberalizmin kontrol edilemeyen negatif yanları da bu sorunları artırmakta, kamu hizmetlerinin bile artık yalnızca satın alma gücü olanlara sunulması gibi bir sapmaya gidilmektedir. Türkiye'de hemen her kentte kentsel yoksulluğun, kentsel kopmanın ve gettolaşmanın örneğini görmek mümkündür. Türkiye'de İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük kentlerin % 50'den fazlasının son zamanlarda 'varoş' diye adlandırılan yerlerde yaşamakta olduğu bilinmektedir. Bu durum dahi Türkiye'de yoksulluğun yaygın olduğunu göstermekte, örneğin, yoksulluk sınırını 1 Amerikan doları kabul ederek yapılan çalışmalarda Türkiye'de nüfusun %15'inin yoksul olduğu gözlenirken, günlük yoksulluk sınırı 1,5 Amerikan doları kabul edildiğinde yoksul kişi oranı %38'e çıkmaktadır (DPT, 2001). Kentsel yoksulluğun nedenlerine baktığımızda ise çeşitli faktörler görülmektedir. Bunlar ana başlıklar halinde sıralanırsa, gelir dağılımı

bozukluğu, ücretlerin düşüklüğü, bölgeler arası farklılıklar, kayıt dışı istihdam ve iç göçtür.

1973-1980 yılları Türkiye belediyeciliğinin tarihinde bir dönüm noktasıdır. 1950'lerde başlayan kentlere yoğun göç 1970'li yıllarda hız kazanmış, bunun sonucu olarak ortaya çıkan gecekondulaşma şehirlerin çehresini değiştirmiştir. Ortanın solu politikası ile seçimlere giren CHP'nin bu bölgelerde yaşayan insanların oylarını alarak yerel yönetimlerde iktidar olması yeni bir belediyecilik anlayışını başlatmıştır. 'Sosyal Demokrat Belediyecilik' olarak tanımlanan yeni politikaların sacayaklarını, demokratik belediye, üretici belediye, tüketimi düzenleyici belediye, kaynak yaratıcı belediye, işbirliği ve dayanışmayı temel alan belediye gibi politikalar oluşturmaktaydı. Sayılan tarzda sosyal belediyecilik örneklerini daha sonraki yıllarda farklı siyasi eğilimlerdeki parti belediyeleri de göstermiştir, fakat ilk uygulamanın CHP tarafından yapıldığını vurgulamakta fayda vardır. 1973-1980 yılları arasında, başta Ankara belediyesi olmak üzere, İstanbul ve İzmir gibi belediyelerde önceki dönemlerden farklı olarak akademisyenlerin görüşlerinden önemli ölçüde yararlanılmıştır. Yine bu dönemde belediyeleri merkezi yönetimin vesayetinden kurtaracağını ve merkezi yönetimin belediyelere müdahalesini sınırlayacağını vadeden bir siyasi parti iktidara geldiğinde, Yerel Yönetim Bakanlığı kurarak belediyelerin denetimini bu bakanlığa vermiştir (Tezel, 1979, s. 19).

(iii) 1980 Sonrası Yerel Yönetimlerde Dönüşüm

12 Eylül 1980 askeri darbesiyle birlikte Türkiye'de demokrasi kesintiye uğramış ve 1983 yılındaki seçimlere kadar ara dönem yaşanmıştır. 24 Ocak 1980 kararları merkezi yönetimin uygulamalarında köklü değişiklikler meydana getirirken, yerel yönetimlerin uygulamalarında da önemli değişikliklerin gündeme gelmesine neden olmuştur. Merkez yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin yeniden düzenlendiği dönemin başlangıç yılları olan 1980'lerle beraber, önceki yıllarda uygulanan politikalarda önemli değişikliklerin yaşanmaya başlamasının sonucu olarak, yerel yönetimler de kendi payına düşen değişiklikleri uygulamak duru-

munda kalmıştır. Bu yıllarda yeni liberal değerler önemli ölçüde öne çıkartılmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere devletin ekonomik hayat içerisindeki rolünün daraltılması, serbest piyasanın güçlendirilmesi, son olarak da emek piyasalarını da içerecek şekilde piyasaların yeniden düzenlenmesi arzu edilen bir durum haline gelmiştir. Türk belediyeçilik sisteminde büyükşehirlerde örgütsel çeşitliliğe gidilmesi, imar planlama yetkisinin yerleşmesi, bireysel konut sisteminin önem kazanması, belediyelerin mali ve istihdam yapılarında değişiklikler ve belediyelerde alternatif hizmet sunma yöntemlerin çeşitlenmesi gibi çeşitli eğilimler de bu dönemde ortaya çıkmaya başlamıştır.

Çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği üzere, kent yönetimi üzerinde yapılmak istenen ve “yerel yönetim reformu” başlığı ile gündemde tutulan yasal düzenlemelerin birinci destekleyicisi Dünya Bankası'dır. Bu kuruluş, belediyelere özellikle altyapı hizmetleri bakımından Çukurova Kentsel Gelişme Projesi ile 1987 yılında başlattığı ilgisini, İstanbul Su Temini projesi, Ankara Kanalizasyon Projesi, vb. projelere verdiği kredilerle sürdürmüştür. Genel olarak belediye sistemine ilişkin yeniden yapılanma önerileri İller Bankası'nın tasfiye edilmesi önerisinde somutlaştırırken, 2000'li yıllarda “Türkiye’de belediye sektörü” adlı çalışmasıyla sektörel ilgisini sektörün yönetimi boyutuna doğru genişletmiştir (Güler, 2005,s.70).

Emek piyasalarının yeniden düzenlenmesinde kamu işçisindeki performans düşüklüğünden ve ücret yüksekliğinden yola çıkılarak yapılan propagandaların sonucu olarak, sermayenin istediği esneklik sağlanmış ve bunun sonunda sermayenin lehine düzenlemeler yapılmıştır. İşin esnekleştirilmesi (nakil, tayin, iş değişikliği kolaylıkları, kısa süreli çalışma, kısmi süreli çalışma, geçici çalışma gibi), iş sürelerinin esnekleştirilmesi (değişken zamanlı çalışma, yoğun çalışma gibi), ücretlerin esnekleştirilmesi (ücret ödemelerinin zaman ve miktar olarak kısıtlanması, ertelenmesi gibi) ve iş yasalarının esnekleştirilmesi (iş yasalarında gerekli yasal mevzuatta değişiklik yapılması gibi) yapılan düzenlemeler arasında sayılabilir.

Esnekleşme neo-liberal dünya düzeninde sermayeye önemli avantajlar sunarken, toplumun büyük kesimini oluşturan ücretli çalışanlar için belirsizlikler ve büyük mücadelelerle elde edilmiş hakların yitirilmesi anlamı taşımaktadır. İşgücü piyasasının esnekleştirilmesi iş gücü için standartların sürekli olarak aşağıya çekilmesi anlamına gelmekte, en azından iş gücünün büyük çoğunluğu için bu tehdidi içermektedir. Esneklik kavramı yeni dünya düzeninin getirdiği ve iş gücü için olumsuz olumluyu tehdit etmesi, geriletmesi sonucunu getiren bir gelişme olmaktadır ve bu sonuçlarıyla da son derece “ideolojik” anlamları olduğu iddia edilmektedir. Esnekleşmenin, iş gücü için tehdit anlamında, üç önemli gelişmeye yol açtığı söylenebilir. Bu üç önemli gelişmeyi hemen her ülke ve ekonomide, hatta işletmede gözlemek mümkündür. Bunlardan birincisi, iş gücünde küresel, bölgesel, sektörel ve hatta işletme bazında kutuplaşma eğiliminin belirginleşmesi veya hız kazanmasıdır. İkincisi, yine her yerde çalışma koşullarında “kuralsızlaştırma” eğiliminin öne çıkmasıdır. Üçüncü olarak da, ulus devletlerin ve onların getirdiği koruyucu kuralların iş gücünü koruma gücünü giderek azalmakta olduğunu söyleyebiliriz (Sapançalı, 2001,s.123).

Esnekleştirme sonucunda sosyal bilimler literatürüne yeni bir kavram olarak “çalışan yoksullar” da girmiştir. Kavram ilk kez ABD’de 1960 yılından itibaren araştırma konusu olmuş ve çalışan yoksullarla ilgili ilk veriler 1989 yılından itibaren Amerika’da Çalışma İstatistikleri Bürosu tarafından resmi olarak kullanılmak üzere istatistiksel olarak sınıflandırılmıştır. Böylece yapılan tanıma göre çalışan yoksul, yılın en az 6 ayını iş gücü piyasasında, ya iş arayarak ya da çalışarak geçiren ve aynı zamanda yoksul ailelerde yaşayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Günümüz dünyası ve ülkemizde iş gücü piyasasında çalışan yoksulların sayısı her geçen yıl artış göstermektedir.

Malatya Belediyesi'nin Neo-Liberal Süreçteki Uygulamaları

Günümüzde hızlı kentleşme süreci, kentlerin fiziksel ve demografik özelliklerinde ortaya çıkan değişiklikler, sürekli teknolojik gelişme, çevre

sorunları, artan ve çeşitlenen kentsel hizmet talepleri kent yöneticilerini hizmet sunumunda etkinlik ve verimliliği artırmada yeni arayışlara itmiştir. Hizmetlerin sunumunda neo-liberalizmin etkisinde olan yerel yöneticiler, hizmetlerin doğrudan belediyeler tarafından verilmesi yerine, alternatif hizmet sunma yöntemleri çerçevesinde ihale yöntemi, belediyeler arası hizmet sözleşmeleri, özel amaçlı hizmet kuruluşları, imtiyaz sözleşmeleri, kira sözleşmeleri, hizmetin sübvansiyonu, kupon yöntemi, vergi teşvikleri ve idari düzenlemeler, gönüllü katkılar ve kendi kendine yardım gibi yöntemler doğrudan hizmet sunumuna alternatifler olarak ön plana çıkmıştır (Berk, 2005,s.52).

Ülkedeki birçok belediye gibi Malatya belediyesi de yerel hizmetleri görmek üzere belediyeler tarafından kurulan ya da yönetimlerinin elde edilmesi koşuluyla ortak olunan, bağımsız bütçeli özel hukuk tüzel kişileri olarak tanımlanan 'Belediye İktisadi Teşebbüsleri' kurma yoluna gitmiştir. Belediyeler sadece değişik kanunlarla kendilerine tanınan yetkiler dolayısıyla iktisadi ve ticari girişimlerde bulunmamaktadırlar. Belediyeleri iktisadi ve ticari işletme kurmaya iten nedenlerden bazılarını şöylece sıralayabiliriz.

(1) Yerel doğal tekeller: Su, gaz ve ulaşım gibi hizmetler belediyelerin kamu teşebbüsleri kurmalarına yol açmıştır. Bunun Malatya'daki örneği toplu taşıma işinde tekeli elinde bulunduran, Malatya Belediyesi Ulaşım Hizmetleri AŞ'dir (MOTAŞ).

(2) Devletin ve kamu iktisadi teşebbüslerinin üstlenmediği temel ihtiyaç maddelerinin makul fiyatlarla yerel tüketicilere sağlanmasının temini: Ekmek, un, et, şeker ve kömür gibi ihtiyaçların temini; tanzim satış mağazaları, kreş, düğün ve nikâh salonlarının kurulup işletilmesi; içme suyu temini ve halka ulaştırılması gibi görevler. Bunun Malatya ilindeki örneği ise, ekmek üreterek piyasa fiyatlarını belirleyici fakat bir o kadar da işletmeci gibi yaklaştığı Malatya Belediyesi Ekmek ve Gıda AŞ.(MEGSAŞ) firması bulunmaktadır. Çalışma koşullarının ağır ve ücretlerin de asgari seviyede tutulmuş olması tam bir piyasa elemanı gibi davranıldığının işaretidir.

(3) Yeni gelir kaynakları yaratma isteği: Otoparklar, iş hanları, oteller, soğuk hava depoları, içme ve maden suyu tesisleri yapıp işletmek gibi faaliyetlerde bulunarak finansman ve ek gelir sağlayacak yeni kaynaklar ortaya çıkarmak. Malatya Belediyesi otopark işletmeciliği ve soğuk hava deposu işletmeciliğini Esenlik isimli şirketi marifetiyle yaparken de bir piyasa aktörü gibi davranmakta ve piyasayı sosyal belediye anlayışı içerisinde yönlendirmek gibi bir çaba içerisine girmemektedir. Hâlbuki Malatya ilinin otoparklar noktasındaki yetersizliği ve otomobilini park edecek kent insanının ekonomik bir park bulamayışı nedeni ile ara sokaklar ve cadde kenarları park eden araçlar tarafından işgal edilmektedir.

(4) Belediye iktidarın mensup olduğu partinin yerel kadrolarına ve yandaşlarına istihdam sağlama isteği ile iktisadi teşebbüsler kurdukları ya da kurulmuş olanları bu amaçla kullandıkları gözlenmektedir. Malatya ölçeğinde konu incelemeye tabi tutulduğunda Esenlik, MOTAŞ, MEGSAŞ teşebbüslerin, dönemine göre il meclisi ve belediye meclisi üyelerinin kendilerine yakın kişileri işlere yerleştirerek, siyasal geleceklerini garanti altına alma isteklerini görmek mümkün olmaktadır.

(5) Merkezi yönetimin denetiminden kurtulma isteği: Belediyeler kamu hukukuna tabi olduğundan merkezi yönetimin denetimi altındadırlar. Belediye İktisadi Teşebbüsleri'nin çoğu özel hukuka bağlı olduklarından sadece Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın denetimi altında olup, denetimleri özel hukuk hükümlerine göre gerçekleşmektedir.

(6) Özel bankaların sermaye şirketlerine sundukları kredi imkânlarından yararlanma isteği: Yürürlükteki mevzuat hükümlerine göre belediyelerin diledikleri bankalarla çalışmaları mümkün değildir. Oysa özel hukuk tüzel kişileri bu konuda daha serbest hareket edebilmekte, özellikle özel sektör bankalarının kendilerine sunduğu kredi olanaklarını kullanabilmektedirler.

Yapılan araştırma sonucunda Malatya Belediyesi Teşebbüsleri'nde çalışmakta olan işçilerin sayıları ve ücret durumları ile kadrolu işçilerin sayı ve ücret durumları ortaya çıkartılmıştır. Buna göre Belediye Teşeb-

büsleri'nden olan MEGSAŞ fabrikasında 99 işçi, şehir içi toplu ulaşımı sağlayan MOTAŞ'ta 413 kişi, Kültür A.Ş.'de 950 kişi çalışmaktadır. Kültür A.Ş.'de istihdam edilen personelin 920 kişinin belediyede, Esenlik şirketinin istihdam ettiği personelden de 69 kişinin yine belediyede istihdam edildiğini görmekteyiz. Belediyenin kendi bünyesinde ise 119 kadrolu işçisinin bulunduğu verilerden anlaşılmaktadır.

Belediye İktisadi Teşebbüsleri'nin çalışanlar açısından cazip yönlerini de yeri gelmişken vurgulamakta fayda vardır. Birincisi, işe yerleştirilen bir işçinin işini kaybetme ya da işten çıkarılma riskinin herhangi bir özel teşebbüsten daha az olması, ikinci olarak da, piyasa koşullarında çalışan firmaların asgari ücret politikasına sıkı sıkıya bağlı olmasına rağmen, belediye şirketleri çalışanlarına asgari ücretin üzerinde bir ücret vermesi sayılabilir.

Durum her ne kadar piyasa koşullarına göre daha insancıl olsa da, kadrolu işçilerin sayılarının tedrici olarak azaltılması ve yerlerine şirket personellerinin çalıştırılması esnek istihdam ve esnek ücret politikası uygulanmasının sonucu olarak görülmektedir. Şirket elemanı olup da belediyede çalıştırılan 1015 personelin kadrolu olması durumunda belediyeye getireceği ücret yükü, hizmet kalitesi ve zamanında hizmet alamamanın getirdiği alternatif maliyet unsurlarından daha çok değerlidir. Sosyal refah devletinin ekonomik alandan çekilerek kamunun işveren olma konumunun zayıflatılması, sosyal harcamaların azaltılması, sosyal güvenlik harcamalarında önemli kesintilere gidilmesi, eğitim, sağlık, ulaşım gibi toplumsal hizmetlerin özelleştirilmesi neticesinde bu hizmetlere ulaşımın zorlaşması kentsel yoksulluğa neden olmakta ve bu yoksulluğu derinleştirmektedir.

Bugün gelinen noktada, Malatya'ya yönelik göçün devamı ile kentsel nüfusun artması, konut ve istihdam sorunlarını artırmış, dolayısıyla da kentsel yoksulluk kent çeperlerindeki mahallelerde daha da derinleşmiştir.

Malatya Belediyesinin Sosyal Uygulamaları ve Kentsel Yoksulluk

Nüfusu 750 bini aşan Malatya, Türkiye’de toplam nüfus üzerinden 29. sırada yer almaktadır. İlin yıllık nüfus artış hızı binde 4.21 olarak gerçekleşirken, nüfusun yüzde 49.97’si erkek, yüzde 50.03’ü kadındır (TÜİK, 2010). Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı verilerine göre, 2010 yılında kömür yardımı yapılan hane sayısı 11.262 olup, ortalama hane halkı sayısı üç kabul edilerek yapılan bir hesaplamada toplam kömür yardımı alan kişi sayısı 50.679 olarak hesaplanmıştır. Bulunan bu rakam da Malatya nüfusuna oranlanarak Malatya’nın yoksulluk oranı yüzde 11 olarak tespit edilmiştir (Tunç, 2011,s.212).

Yoksulluğun rakamlar ile haritalar üzerinden tespit edilmesi önemlidir, fakat daha da önemli olan şey yoksulluğu ortaya çıkaran nedenler ve yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele yetkinliğidir.

Diğer kentlerde olduğu gibi, Malatya’da da mevcut iş türlerinin büyük bir kesiminin geçici ve güvencesiz olması, kentin kenar mahallelerine uygulanan sosyal politikaların yetersizliği, kent yoksulunun ve çalışan yoksulların direncini kırmaktadır. Yoksulluğun daha sonraki kuşaklara da aktarıldığı döngüsel bir duruma doğru ilerlemesi, bireysel ve mekânsal düzeyde yoksulluğun sürekli olarak yeniden üretilmesine yol açmaktadır. Yapılan çalışmada Malatya Belediyesi’nden yardım alan bireylerin büyük bir çoğunluğunun Malatya’nın Kiltape, Taştepe, Melekbaba ve Çarmuzu mahallelerinden olması ve bunun daha önceki yıllarda da benzer tablolar sergilemesi yerel sosyal politikaların yetersiz kaldığını göstermektedir.

YARDIM TÜRÜ	ACEZE SAYISI	TUTAR
Gıda	35.297	2.366.291,00 TL.
Ekmek	34.587	1.310.720,00 TL.
Nakdi	111	55.050,00 TL.
Asker Aile	3.927	725.441,00 TL.
Nikah	27	945,00 TL.
Sosyal Yardımlar Toplam Tutarı		4.458.447,00 TL.

Veriler 2010 yılına aittir.

Malatya Belediyesi'nin bir yandan neo-liberal uygulamalar ile hizmetlerin özelleştirilmesi çalışmalarını sürdürürken, öte yandan yoksulluk yönetimi konusunda birtakım çabalara giriştiğini görmek mümkündür. Bu çabaların neo-liberal uygulamaların olumsuz etkilerini ortadan kaldıramayacağı açıktır; bu nedenle bu uygulamalar özellikle muhalif partiler tarafından popülist politika olarak görülmüş ve bu yönde ciddi eleştiriler getirilmiştir. Gerçekten de, gerek merkezi yönetimin gerekse yerel yönetimin uygulamış olduğu politikalar, yoksulluğu yaşayan insanların yoksulluğu yenmesine yetecek düzeyde değildir. Yapılan bu yardımlar, yardımı alan kişi açısından sadece yaşanılmakta olan günü kurtaracak düzeyde kalmaktadır.

Sosyal belediyecilik, belediyelere sadece klasik belediye fonksiyonları yüklemenin ötesinde, onları sosyal sorunların çözümünden de sorumlu tutmaktadır. İlk kez 1970'li yıllarla ülkemiz gündemine giren yeni belediyecilik anlayışı, günümüzde de belediyelerin organize ettiği ve finansmanını sağladığı hizmetlerin çeşitlenmesi ile yeni bir boyut kazanmıştır. Malatya Belediyesi Kültür ve Sanat Merkezi'nden alınan verilere göre Malatya'da yaşayan kent insanına 21 ayrı alanda eğitimler verilmektedir. Bunlardan altı tanesi meslek kazandırmaya dönük kurslar (fotoğrafçılık, takı tasarım, bez bebek, heykel, çini, el sanatları) iken, diğerleri (tiyatro, tenis, bağlama, keman, piyano, gitar, karakalem resim, yağlıboya resim, tezhip, temel sanat eğitimi, ebru, hüsn-ü hat, kil şekillendirme) kültürel etkinlikler ve faaliyetler olarak göze çarpmaktadır. Bu kurslara devam eden kursiyerlerin %35'i'nin ekonomik durumları yoksulluk sınırlarındadır. Kurslara devam eden kursiyerlerin mahalleler bakımından dağılımına bakıldığında ise %40'nun Yamaç Mahallesi, Hidayet Mahallesi, Melekbaba Mahallesi, Seyran Mahallesi ve Taştepe Mahallesi gibi kenar mahallelerden olduğu görülmektedir. Bu sayılan faaliyetler dışında beş ayrı merkezde oluşturulan okuma merkezlerinden de 1480 öğrenci istifade etmektedir. Bu öğrencilerin maddi durumlarının iyi olmayan ailelerin çocukları olduğunu da ifade etmek gerekiyor.

Yukarıda yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, Malatya Belediyesi sosyal uygulamaları da hayata geçirmiştir. Fakat sosyal uygulamalarda temel amaç, yalnızca bireyin ya da ailenin yaşamını sürdürmesi açısından acil olan yardımı yapmak değil, uzun dönemde bireyi/aileyi kendi kendine yetebilecek hale getirmek olmalıdır. Bu amaçla sosyal yardımlar koruyucu, önleyici ve geliştirici sosyal hizmetlerle birlikte ele alınıp değerlendirilmelidir.

Sonuç

Yerel yönetimlerde, 1980'li yıllardan itibaren tartışılmakta olan yerelleşme ve yönetim kavramları ile anlatılmak istenen, demokrasinin tabana yayılması ve halk katılımının sağlanması olmalıdır. Aksi takdirde örgütlenemeyen kent insanı, yönetime katılamamakta ve kendisini yakından ilgilendiren kararların oluşum süreçlerinde dışarıda kalmaktadır. Günümüzdeki uygulamalara bakıldığında, yönetim modeli ile devlet toplumdan uzaklaşmış ve sermaye ayrıcalıklı bir konuma gelmiştir. Bu açıdan bakıldığında ülkemizde söylem olarak kullanımı yaygınlaşan yönetişimin, henüz demokratik bir yönetim tarzı oluşumuna yol açtığını söyleyemeyiz.

Belediyeler sosyal yönü ağır basan yerel yönetim organizasyonları olması gerekirken, neo-liberal politikaların benimsenmesi ile piyasacı bir mantığa bürünmüş, ulaşım, çöp toplama ve benzeri hizmetleri sağlamada kendi birimlerinden çok, ya özel sektör kullanmaya başlanmış ya da belediyelerin şirketlerine havale edilmiştir. Bu uygulamalar neticesinde ortaya çıkabilecek sonuçlar incelendiğinde, çok çeşitli ve kent insanını yakından ilgilendiren sorunlar çıkmaktadır.

Bu sorunların ilki olarak belediyelerin hizmetlerini özelleştirmesi ile işsizliğin ortaya çıkması ve ücret düzeylerinin düşmesi gösterilebilir. Hizmet görenlerin sayısının azaltılmasına paralel olarak ücretlerin asgari düzeylere çekilmesi birçok kamu kurumunda uygulandığı gibi Malatya Belediyesi'nce de uygulanmış ve kentsel yoksulluğun derinleşerek kök salmasına yol açılmıştır.

Bir diğeri, Malatya Belediyesi'nin çeşitli hizmetleri piyasadan satın alması, özel sektörün iştahını kabartmış fakat karlılığı yüksek olmayan alanlara özel sektör yanaşmamıştır. Ayrıca karlılığı yüksek olan alanlarda ise kentin yerel siyasal elitlerinin etkinliklerini kullanarak özel sektördeki çıkar ve iş ortaklıklarını kolladıkları yönünde yaygın kanaatler oluşmuştur. Bu nedenle, özel sektörün gördüğü işleri denetleme olanakları ortadan kalkmakta ve ekonomik güç kısa zamanda kentin veya bölgenin büyük iş çevrelerinde toplanmaya başlamaktadır.

Kent insanına verilen hizmetler kar etme ve kazanç mantığı ile yürütülünce, yaşlılar, özürlüler, dar gelirliler, kent yoksulları, işsizler gibi özel konumdaki katmanlara verilen hizmetlerden yararlanma karşılıkları bunların ödeme gücünün üstüne çıkmaktadır. Kamu yönetiminin önemli bir parçası olan yerel yönetimlerin, işletme yönetimi mantığıyla yurttaş müşteri yerine koyarak hizmet üretmesi savunulamaz. Çünkü yönetilen belediye sınırları içerisindeki yaşayanlara müşteri gözü ile baktığınız zaman, kamu hizmetlerinin eşit bir biçimde sunulması ilkesine aykırı davranmış, karlılık ve rekabet gibi ilkelerle hareket ederek kamu yönetiminin varoluş felsefesiyle çelişkiye girmiş olursunuz (Çukurçayır, 2009, s. 36).

Ekonomik büyümenin kentleşmeye oranla daha yavaş olması nedeniyle Malatya'da da, diğer gelişmekte olan kentlerde olduğu gibi, kentlere yığılan kesimlere iş alanı açılmamaktadır. Var olan işletmelerde bu yığınlar örgütsüz olarak çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum da iş çevrelerine ucuz emek olarak yansımaktadır. Böyle bir iş yaşamı, kent içinde gelir ve fırsat eşitsizliklerinin, birbirinden kopuk toplumsal grupların oluşmasının nedeni olmaktadır. Bu durum yerel yöneticilerin kentleşme anlayışlarındaki bozukluktan kaynaklanmaktadır. Modern şehircilik anlayışında esas olan, yollar, binalar, fiziksel yatırımlar değil, insandır. Oysa tarım toplumundan sanayileşmiş kent toplumuna geçmek isteyen ülkelerin kentlerinde yerel yöneticiler yatırım taleplerine cevap verme çabası içerisindeyken, önceliğin insana yatırım ilkesinde olduğunu anlayamamaktadırlar (Okutan, 1995, s. 42).

Kâr etmeyi ve kazancı her şeyin üstünde gören anlayışların sonucu olarak arsa spekülasyonu, imar planlarının yozlaşmasının asıl nedeni olarak ortaya çıkmıştır. Konut ve altyapı sorunlarının temelinde politikacı-spekülatör işbirliğinin doğurduğu plansızlık felsefesi yatmaktadır. Bu işbirliği sonucu “önce yatırım sonra plan” anlayışı egemen olmuştur.

Kaynakça

- Aktan, C. (1995). Klasik liberalizm-neo-liberalizm, *Amme İdaresi Dergisi*, 28(1), Mart.
- Ankara Belediyesi Başkanlık Uzmanları. (1977). *Toplumcu belediye*, Ankara: Ankara Belediyesi Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları.
- Ataay, F. (2006). *Neo liberalizm ve devletin yeniden yapılanması*, Ankara: De Ki Yayınları.
- Aydınlı, H. (2003). 1980 sonrası Türk belediye sisteminde yeni liberal desantralist eğilimler, *Kocaeli Üniversitesi SBD*, 5(1), 73-86.
- Bayramoğlu, S. (2002). Küreselleşmenin yeni siyasal iktidar modeli: yönetim, *Praksis*, 7, 85-116.
- Berk, A. (2005), Yerel hizmet sunumu ve belediye iktisadi teşebbüsleri, *Sayıştay Dergisi*, 49, 47-63.
- Çukurçayır, M. (2009). Yerel yönetimde değişim: bürokratik örgütten hizmet işletmesine doğru, *Sayıştay Dergisi*, 73, 31-47.
- Doğan, A. (2002). *Birikimin hamalları, kriz, neo-liberalizm ve kent*, İstanbul: Donkişot Yayınları.
- Emini, F. (2009). Türkiye’de yerel yönetimler reformunun iç ve dış dinamikleri, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 16(2), 31-48.
- Geray, C. (2001). Kentleşme sorunlarının çözümü açısından küreselleşme, özelleştirme, yerelleşme ve yerel yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 10(4), 7-22.
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türkiye*, Konya: Vadi Yayınları.
- Güler, B. (2000). Yerel yönetimleri güçlendirmek mi? adem-i merkeziyetçilik mi? *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 9(2), 14-29.
- Güler, B. (2005). *Devlette reform yazıları*, Ankara: Paragraf Yayınları.
- Keleş, R. (2006). *Yerinden yönetim ve siyaset*, (5.Baskı), İstanbul: Cem Yayınevi.
- Okutan, A. (1995). *Türkiye’de kentleşme ve siyasal yapı*, Ankara: Ekin Matbaacılık Yayıncılık.
- Sapancalı, F. (2001). Yeni dünya düzeni ve küresel yoksulluk, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 115-140.

- Skousen, M. (2002). *İktisadi düşünce tarihi*, (3.Baskı), Ankara: Adres Yayınları.
- Tezel, Y. (1979). Demokrasi ve belediyeler, *Demokrasi İçin Toplumcu Düşün*, 8, 17-23.
- Tunç, A. (2011). Sosyal yardımlar açısından Malatya'nın yoksulluk haritası, *BİLSAM Sürdürülebilir Kentleşme ve Kentlilik Sempozyumu*, 29-30 Nisan.
- TÜİK (2010). Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, Erişim tarihi 11.04.2010.

Murat Sezik: Malatya doğumlu, ilk, orta ve lise tahsilini Malatya'da yaptı. 1993 yılında Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümünü bitirdi. 1996 yılında İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Anabilim Dalında yüksek lisansını tamamladı. Çeşitli özel kurumlarda ve kamu kurumlarında yöneticilikler yaptı. Hâlen Malatya İl Özel İdaresi Kültür ve Sosyal İşler müdürü olarak görev yapan yazar aynı zamanda İnönü Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset ve Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Kent ve Çevre Sorunları Bilim Dalında doktora eğitimine devam etmektedir.